

A Sacred Light from Beyond: מבטלין ת"ת ובאין לשמוע מקרא מגילה

פורים תשע"ה

שיעור בהלכה ופנימיות התורה

1) אסתר – פרק ט, פסוק כח

וְהַיְמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנֶעֱשִׂים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה, מְדִינָה וּמְדִינָה, וְעִיר וְעִיר; וַיְמִי הַפּוֹרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְהוּדִים, וְזָכָרָם לֹא יִסּוּף מִזֶּרְעָם.

2) מסכת מגילה דף ג.

והשתא דאמרת מדינה ומדינה ועיר ועיר לדרשה¹, "משפחה ומשפחה" למאי אתא? אמר רבי יוסי בר חנינא להביא משפחות כהונה ולויה שמבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה, דאמר רב יהודה אמר רב **כהנים בעבודתן, ולוים בדוכנן, וישראל במעמדן כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה**. תניא נמי הכי כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה. מכאן סמכו של בית רבי **שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה**, קל וחומר מעבודה – ומה עבודה שהיא חמורה מבטלין, תלמוד תורה לא כל שכן.

3) תוספות (שם)

מבטלין כהנים מעבודתן לשמוע מקרא מגילה. וקשה אמאי מבטלין? והלא אחר הקריאה יש הרבה שהות לעבודה? ויש לומר דכיון דמשהאיר היום הוי זמן עבודה, והם מניחין אותה בשביל הקריאה, משום הכי קרי ליה "ביטול". וא"ת ויעשו עבודתן מיד ואחר כך יקראו המגילה לבדם? וי"ל דטוב לקרות עם הצבור משום דהוי טפי פרסומי ניסא.

4) ר"ן (דף ב: בדפי הרי"ף)

ישראל במעמדן. עומדין היו על קרבנות צבור בשעת הקרבתן, כדאיתא במסכת תענית; שמבטלין מעבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה. אע"פ שיש שהות ביום לעבוד עבודה ואח"כ לקרות, אפ"ה מבטלין מעבודתו כדי לשמוע מגילה בצבור. ומיהו דוקא בשיכולים אח"כ להשלים העבודה, הא לאו הכי ודאי אין מבטלין העבודה דאורייתא משום מגילה דרבנן.

5) ריטב"א – מגילה דף ג.

והשתא דאמרת מדינה ומדינה קרא יתירא הוא, משפחה ומשפחה למה לי? א"ר [יוסי בר] חנינא וכו'. **פי' כששתיהם לפניו, דאע"פ שיש שהות ביום לעבוד עבודתם ולקרא אח"כ המגילה, אפילו הכי מבטלין מעבודתן כדי לקרוא עכשיו בצבור משום ברוב עם הדרת מלך**. והכי משמע לישנא ד"באין לשמוע מקרא מגילה". ונראין דברים, **דדוקא בשיכולים לחזור לעבודתן, הא לאו הכי, לא**. ומה דאמרינן לקמן [דף ג:]: עבודה ומקרא מגילה - מקרא מגילה עדיף, מדר"י בר חנינא, **היינו דמקדמינן מקרא מגילה כדי לקרותה בציבור וכדאמרן...** [מכאן] סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לקרוא את המגילה. פי' כדי לקרותה בציבור. ואין צריך לומר שמבטלין תורתן לגמרי מפני מקרא מגילה, דמקרא מגילה מצוה עוברת היום, ותלמוד תורה אפשר למחר. וכשם שמבטלין מפני תפלה לכל אדם, ומפני ק"ש אפילו למי שתורתו אומנותו (שבת י"א ב'); דמשום פרסומי ניסא עשאוה² כק"ש דאורייתא. **ויש מפרשים מבטלין עבודתן לגמרי, אפילו כשאין שהות ביום לחזור לעבודתן, וחכמים יכולים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה³, ואינו מחוור, אלא כדאמרן.**

¹ שכל שנראה וסמוך לדרך דינו כדרך לקרוא בט"ו (דף ב:)

² מקרא מגילה

³ מסכת יבמות דף צ.

6) פסקי תוספות – מסכת ערכין, אות יט [עיין גליון הש"ס מגילה דף ג].
כהנים בעבודתן, ולוים בדוכן, וישראל במעמדן מבטלים לקרות מגילה אפי' עובר זמן הקרבן.

7) רמב"ם – הלכות מגילה - פרק א, הלכה א
קריאת המגילה בזמנה מצות עשה מדברי סופרים. והדברים ידועים שהיא תקנת נביאים. והכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים וגרים ועבדים משוחררים. ומחנכין את הקטנים לקרותה. ואפילו כהנים בעבודתן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה. וכן מבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה, קל וחומר לשאר מצות של תורה שכולן נדחין מפני מקרא מגילה. ואין לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו חוץ ממת מצוה שאין לו קוברין, שהפוגע בו קוברו תחלה ואחר כך קורא.

8) בית יוסף – אורח חיים סימן תרפז
...וכתב מהר"ר אליה המזרחי ז"ל⁴ על דברי הר"ן, וכן נראה גם מדברי הרמב"ם (מגילה פ"א ה"א) שכתב חוץ ממת מצוה שאין לו קוברין, שהפוגע בו קוברו בתחלה ואחר כך קורא, דמשמע אי איכא שהות אין, ואי לא לא, דאם לא כן "ואחר כך קורא" למה לי? עכ"ל. וכך פירוש דבריו, כיון שהרמב"ם סבור שמה שאמרו דמת מצוה ומקרא מגילה מת מצוה עדיף, הוא לענין קדימה, אבל לא שתבטל מקרא מגילה מפני מת מצוה, אם כן הוא הדין דכשאמרו מבטלין מעבודתן בשביל מקרא מגילה, לא ביטול ממש קאמר, אלא קדימה.

9) אורח חיים – תרפז, סעיף ב
מבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה, קל וחומר לשאר מצות של תורה שכולם נדחים מפני מקרא מגילה, שאין לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו חוץ ממת מצוה שאין לו קוברים (כדי צרכו), שהפוגע בו קוברו תחלה ואח"כ קורא. הגה: וכל זה לא מיירי אלא בדאיכא שהות לעשות שתיהן, אבל אם אי אפשר לעשות שתיהן אין שום מצוה דאורייתא נדחית מפני מקרא מגילה (ר"ן ובי"ש בשם תוספות ומהר"א מזרחי). והא דמת מצוה קודם, היינו דוקא בדאפשר לו לקראה אח"כ (מהר"א מזרחי).

10) מ"ב – שם, ס"ק יא
אין שום מצוה דאורייתא נדחית וכו' - מפני שמקרא מגילה הוא רק מדרבנן. ועיין בט"ז שהביא בשם רש"ל ובי"ח דתמיד מקרא מגילה קודם משום פרסומי ניסא. והגר"א בביאורו גי"כ סובר הכי עי"ש:

11) ט"ז – סימן תרפז
...ומ"ש הר"ן דעבודה דאורייתא ומגילה מדרבנן, י"ל דהיא דברי קבלה⁵, שקי"ל דברי קבלה כדברי תורה כמ"ש ב"י בסי' תקנ"ד בשם ר"ת לענין צום גדליה, וע"כ שפיר אמרי' תדחה העבודה... אי מקרי דלא נעשית העבודה עד שעה קטנה קודם כלות שיעור שלה, ויש לפניו מקרא מגילה, אין הכי נמי דמגילה דוחה את העבודה לגמרי, כיון שא"א לקיים שניהם, פרסומי ניסא עדיף, כן נראה לענ"ד.

12) טור – אורח חיים סימן תרפז
...וצריך אדם לזוהר שלא לבטל קריאתה, שהרי אפי' כהנים צריכין לבטל מעבודתן כדי לשמוע מקרא מגילה, ואפילו ת"ת ששקולה כנגד כל המצות מבטלין אותה לשמוע מקרא מגילה, כ"ש שאר המצות...

⁴ בביאורו לסמ"ג הל' מגילה דף כג, ד אות כ
⁵ נ"ל שהר"ן אזיל לשיטתו (סוף פ"ב דמסכת תענית) שכתב שמגילת אסתר אינה בכלל דברי קבלה, לפי שלא נאמרה על ידי נביא. אבל רוב ראשונים סוברים שהיא מדברי קבלה. [וכן נראה מהר"ן במגילה שהוא בעצמו סובר כן, ושיטתו צ"ע].

13) ערוך השלחן – סימן תרפז, סעיף ה

...וכן מבטלין ת"ת ובאים לשמוע מקרא מגילה בציבור, ואפילו ת"ת דרבים מבטלין, וכן מפורש בירושלמי [פ"ב סוף ה' ד'] דמבטלין בית הוועד לשמוע מקרא מגילה, ובית הוועד הוא מקום ת"ת דרבים כמבואר סוף סוטה. ואע"ג דוודאי גם מגילה הוי לימוד תורה, מ"מ ההילוך, ועד הזמן שיתאספו כל העם ויתחילו לקרות המגילה, הוי ביטול תורה...

14) רש"ש – מסכת מגילה דף ג.

שם שמבטלין ת"ת ובאין לשמוע מ"מ. זכורני שראיתי בתשו' ב"א שנתקשה מאי ביטול תורה שייך בזה הכי קריאת המגילה איננה ת"ת ולע"ד מיושב ע"פ המבואר בשו"ע יו"ד סי' רמ"ו ס"ג בד"א כו' ע"ש. גם י"ל כגון הרב שלומד עם תלמידים, והמה כבר שמעו מקרא מגילה, והרב עדיין לא שמע, שיבטל הרב וילך לשמוע מ"מ אף שע"י זה יתבטלו התלמידים.

15) יורה דעה – סימן רמו, סעיף ד

חייב אדם לשלש למודו, שליש בתורה שבכתב, דהיינו הארבעה ועשרים; שליש במשנה, דהיינו תורה שבעל פה, ופירושי תורה שבכתב בכלל זה; שליש בתלמוד, דהיינו שיבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו, ויוציא דבר מתוך דבר, וידמה דבר לדבר וידון במדות שהתורה נדרשת בהם עד שידע היאך עיקר המצות והיאך יוצא האסור והמותר וכיוצא בזה, דברים שלמד מפי השמועה. כיצד? היה בעל אומנות ועוסק במלאכתו ג' שעות ביום וט' בתורה, קורא ג' מהם בתורה שבכתב, ובג' תורה שבעל פה, ובג' יבין דבר מתוך דבר. **במה דברים אמורים? בתחילת לימודו של אדם. אבל כשיגדיל בתורה ולא יהא צריך ללמוד תורה שבכתב ולא לעסוק תמיד בתורה שבעל פה, יקרא בעתים מזומנים תורה שבכתב ודברי תורה שבעל פה, כדי שלא ישכח דבר מדיני התורה, ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד לפי רוחב לבו וישוב דעתו.**

16) רמב"ם – הלכות מגילה, פרק ב הלכה יח

כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר, הרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם, ואע"פ שכל זכרון הצרות יבטל שנאמר +ישעיהו ס"ה+ כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני, ימי הפורים לא יבטלו שנאמר +אסתר ט'+ וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם. +/השגת הראב"ד/ כל ספרי הנביאים והכתובים עתידין ליבטל. א"א דבר הדיוטות הוא זה, כי לא יבטל ספר מכל הספרים שאין ספר שאין בו למוד, אבל כך אמרו אפילו יבטלו שאר ספרים מלקרות בהם, מגילה לא תבטל מלקרות אותה בצבור. +

17) מסכת מגילה דף ב.

מגילה נקראת באחד עשר, בשנים עשר, בשלשה עשר, בארבעה עשר, בחמשה עשר, לא פחות ולא יותר. **כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר, כפרים ועיירות גדולות קורין בארבעה עשר, אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה.**

18) מסכת מגילה דף ב:

מתניתין דלא כי האי תנא, דתניא, רבי יהושע בן קרחה אומר: כרכין המוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר. מאי טעמא דרבי יהושע בן קרחה? כי שושן, מה שושן מוקפת חומה מימות אחשורוש וקורין בחמשה עשר אף כל שמוקפת חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר. ותנא דידן מאי טעמא? **יליף פרזי פרזי, כתיב הכא "על כן היהודים הפרזים", וכתוב התם "לבד מערי הפרזי הרבה מאד", מה להלן מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, אף כאן מוקפת חומה מימות יהושע בן נון.**

19) מסכת בבא קמא דף ב:

דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן

(20) רש"י – מסכת חולין דף קלז.

...תורת משה קרויה תורה לפי שנתנה תורה לדורות ושל נביאים לא קרי אלא קבלה שקבלו מרוח הקדש כל נבואה ונבואה לפי צורך השעה והדור והמעשה.

(21) מסכת מגילה דף טז:

דברי שלום ואמת, אמר רבי תנחום, ואמרי לה אמר רבי אסי: מלמד שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה.

(22) דרשות חתם סופר – דרוש לז' אדר שני, עמ' קסד, טור ב'

שאור קדוש הכלול במגילה הוא ממש יותר גדול ונכבד מתורתנו הקדושה בעצמה. ויפה כתב הרמב"ם שהכל יתבטל נגד מגלת אסתר.

(23) בראשית רבה - פרשה יז

רבי חנינא בר יצחק אמר ג' נובלות הן, נובלת מיתה שינה, נובלת נבואה חלום, נובלת העולם הבא שבת, רבי אבין מוסיף עוד תרתין, נובלת אורה של מעלה גלגל חמה, **נובלת חכמה של מעלה תורה.**

(24) טור ברקת – סימן תרפז, אות ב (ר' חיים הכהן זצ"ל תלמיד של ר' חיים ויטל)

מבטלים ת"ת לשמוע מקרא מגילה לפי כי הנה אמרו חז"ל נובלת חכמה של מעלה תורה, אם כן החכמה של מעלה עדיף טפי. **והנה ענין המגילה הוא מן החכמה של מעלה**, אשר מתגלה האור שלה למטה כאמור, ולכן מתחייב לבטל תלמוד תורה מפני מקרא מגילה, לפי כי מקרא מגילה הוא גורם הגילוי של חכמה העליונה, ולכן עדיף טפי.

(25) שער הכוונות – שער הפורים, עמ' שלא

לכן לעתיד לבא, כל הספרים יתבטלו, חוץ ממגילת אסתר. והטעם הוא, כי לעולם לא היה נס גדול כזה, לא בשבתות, ולא ביו"ט, להתקיים ההארה זו, אף אחר הסתקלות המוחין מן הנקבה, אלא בימי הפורים בלבד. ובבחי' זו, יש יתרון גדול אל פורים, על כל שאר הימים, אפילו בשבתות ויו"ט.

(26) מסכת מגילה דף יז. (ע"פ הבעל שם טוב ור' ברוך ממעזבוז זי"ע)

מתני' הקורא את המגילה למפרע לא יצא...